Ч. 51. Pocztowa należytość opłacona ryczałtem. Львів, неділя 28. грудня 1930 р. Рік XXXII.

Виходить що тижня в неділю.
Адреса редакції і адміністрації „Свобода“, Львів, Ринок 10, II. пов.
Телеф Редакції: 29-41.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ҐАЗЕТА

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот. В Америці 2 дол. річно. Зміна адреси 50 сотиків. Поодиноке число коштує 20 сот.
Телеф. Друкарн: 29-26

Ще один рік за нами.

Цим числом „Свободи“ замикаємо 32-ий рік видавання нашого чисопису. Ще один рік непосильної праці, буденної боротьби за наші насущні потреби, тяжких змагань за краще майбутнє — за нами. Дуже тяжко було його переживати, але коли він вже за нами, можемо бути горді, що всі переживання перебули ми гідно, витрівали на свойому становищі і поступили ще один великий крок вперед.

З останнього року ми вийшли з болючими втратами — це правда. Але самі ті втрати ще не кажуть нічого. Вони лиш стверджують той невимовно трудний кусень нашого шляху, який ми мусіли пройти в тому році. Зважмо ту тяжку господарську крізу, яку переживав наш нарід. Зважмо ті умовини, серед яких приходилось працювати. Зважмо ті події, які спали на нас у другій половині того року. В порівнанні з тим усім ми справді стратили не богато. Коли до того додамо, що наші страти за той рік повстали не з нашої вини, то їх значіння ще більше змаліє.

На нашому віку ми вже переживали не одну тяжку хвилю. Бувало, що з якогось року ми виходили нібито з якимись зисками, але ті зиски так дорого нас коштували, що нескільки не оплачувались. Разом з деякими зисками притуплювалась наша увага, зроджувалось збайдужіння до громадських справ, малів дух нашого народу. А це є найгірше, що може бути в житті народу. — Бували в нас і роки, які кидали на нас такі удари, що нарід їх не видержував і — падав духом. І це також були страшні наслідки для нас. Але 1930-ий рік якраз з того боку не був для нас страшним. Удари того роду були ударами молота, що гартують залізо. У переживаннях того року ріс і кріпшав дух нашого народу, зміцнювався обруч національної єдности і солідарности. 1930-ий рік дав нам цілу масу досвідів, які напевно зроблять нам у майбутньому велику прислугу.

Не нарікаймо на 1930-ий рік. Був він дуже вимагаючим відносно нас, казав собі віддати тяжкі жертви, але забрав їх не за дурно. Коли ми добре собі затямимо його науку і з неї скористаємо, то напевно наші страти 1930-ого року повернуться нам сторицею.

Поляк про українську справу.

Дуже рідко доводиться чути від поляка щось путнього про українську справу. Причини того відомі і шкода про це писати. Проте час від часу пролунає рідкий, але тверезий голос про нашу справу і з польського боку.

До таких рідких голосів належить і стаття поміщика (дідича) зі Сх. Галичини Олександра Бохенського у краківській ґазеті „Час“. З нею варта познакомитись і тому ми передруковуємо її майже в цілости. Там читаємо:

„Щоби зрозуміти, чому пересічний українець є ворогом Польщі, хоч дуже добре розуміє фантастичність сепаратизму, поставмося на хвилину в його становище. Припустім, що Сх. Галичина є під пануванням України і що поляки мають такі самі права, які сьогодня мають українці. Адже край на схід від Сяну має менше-більше 50 проц. українського населення, може навіть більше. Отже припустім, що повітова самоуправа є іменована і поляків з неї фактично викинено. Всі вижші адміністраційні становиська заняті українцями. В адміністраційних урядах польська мова заборонена. Польських шкіл є 700, українських 2300; польських семинарів 3, українських 36; ґімназії те саме. Щоби студіювати в рідній мові мусять поляки еміґрувати до Праги або Харкова. На державних будинках і т. д. написи виключно українські. Польські герби і барви заборонені. За польські гимни ґімназисти сидять в арешті. За богослуження за поляглих у боротьбі з українцями карається. Щож поляки на те? Чи палять українські стирти? З певністю ні! Але також не оголошують всім і вся льояльности для України і тільки чекають відповідного складу умовин, щоби позбутися такого приємного режиму. Тут є суть питання. Нам не вистарчить, щоби українці не кидали бомб на кожні „Тарґі Всходнє“. Треба, щоби українська маса була дійсно льояльною. А в сучасних умовинах це є виключене.

Дуже часто в нас (у поляків) все це заперечується попадаючи в примару, немачеб то меншости тішилися фантастичними свободами, яких не мають деінше. Навіть говориться, що польський уряд піддержує українців і гнобить польськість у Сх. Галичині. Тих відсилаємо на теоретичні студії до польського „Статистичного Річника“, на практичні до першого ліпшого старости. Вистарчить поїхати до Карльсбаду, щоби побачити, як інакше повелися чехи з німцями. Але багато політиків знає це у нас і боронить такого стану. Вкінці багато знає це, в засаді осуджує, але годиться з тим у практиці, боючись, що якінебудь концесії тільки погіршать становище і скріплять українську ірреденту (стремління відірватись від Польщі і прилучитись до України).

Народово-демократичний табор, а також відлам Б.Б. зі Сх. Галичини, пропаґували і пропаґують отверто національну асиміляцію українців через обмеження до мінімум їх прав. На дні цеї програми, поскільки йде про народову демократію, є зневажлива і небезпечна думка, що в границях Польщі можуть жити тільки поляки. Сьогодня той мильний погляд виявляється зневохотою до українців, але не так давно виявлявся як лінія Дмовського, яка оставляла „креси“ при Росії. З історичного боку досвід (якого ми самі — поляки — були предметом) учить, що державна асиміляція через надання меншости широких політичних і культурних свобід дає кращі висліди від національної асиміляції, яку проводиться силою. А наше ґеоґрафічне положення є таке, що для заховання незалежности мусимо ослабити одного з двох могутніх сусідів. Тому що Росія надається до цього більше, мусимо так реґулювати наші відносини з українцями, щоби не ослабити українців у Росії. Внутрішня єдність Польщі, єдність, якої може взагалі не можна осягнути, а коли так — то шляхом надзвичайних зусиль, ніяким способом не зрівноважить страт, які ми понеслиби на випадок упадку українського питання в Росії.

Нашою тезою є, що польонізація не є потрібна, щоби запевнити собі спокій і льояльність Сх. Галичини. Радше треба думати, що українці займуть прихильне становище до Польщі, коли дістануть мінімум політичних і культурних свобід. Доказують це не лише часті історичні досвіди, але також психольоґія українського руху, який у пересічного українця зовсім не є сепаратизмом лише бунтом проти режіму, в якому не може жити.

А коли польонізація не є потрібна, то чи є можлива? І те ні! Польонізація українців у тому високому стані національної свідомости, в якому тепер находяться, є вже неможлива. Інакше на Поліссі. Там енерґічна польонізація може дати деякі наслідки. У Сх. Галичині на те є вже запізно. Треба вибирати між здушуванням української справи і порозумінням обох народів“.

Дальше говориться в статті коротко і дуже загально про програму розвязки українського питання в Польщі, а кінчиться стаття так:

„При теперішньому напруженні трудно припускати, щоби якийнебудь сойм взявся би за таку непопулярну реформу. Отже тому, заки до цього дійде, мусить йти підготовча праця польської суспільности над самою собою, щоби пізнати таких близьких, а проте таких далеких українців. Бо передовсім треба зясувати собі ясно, чи українське питання існує і в чому полягає. Щойно тоді можна буде засісти до конференції круглого стола“.

Вправді питання, чи існує українське питання чи ні, є дуже спізнене, але стаття все таки дуже цікава, а п. Бохенському треба признати, що має досить цівільної відваги так ставити українське питання, як його поставив.

—o—

В справі розвязання ґімназій.

Як відомо, в днях 11. і 12. ц. м. були дві делеґації родичів розвязаних ґімназій „Рідної Школи“, дрогобицької і рогатинської. Міністер освіти делеґації не приняв, лише поручив приняти їх начальникови виділу середнього шкільництва. Делеґації були також у інших висших урядовців і всіх хотіли переконати, що не було причини розвязувати обі ґімназії. Вони домагались негайного слідства, а тимчасом відкриття бодай курсів, щоб уможливити молоді науку.

На жаль відпоручники родичів не добилися нічого, лише впевнилися, що оголошені закиди чи провини, за які ґімназії розвязано, не були одинокими. Бо дивне є, що найвищі шкільні чинники відмовляються від провірення того, що висувають на свою оборону представники родичів понад 600 дітей і 25 учительських родин. Кружки, які ґімназії удержували, будуть вносити наново прохання до кураторії на дозвіл на курси, то зн. робитимуть заходи, які делеґації мали завершити у Варшаві — знову від початку...

—o—

Виборчі протести.

Пос. Недялковскі (ППС), зазначив у своїй соймовій промові, що досі внесено 106 протестів проти соймових виборів. Найвищому судови у Варшаві предложено всі факти і документи. Як відомо, в попередному соймі одинка стратила наслідком виборчих протестів богато мандатів. Побачимо, як буде тепер.

—o—

Wyciąg z protokołu wspólnego z dnia 12/12 1930 r. Sąd okręgowy Wydział VI. karny we Lwowie w sprawie konfiskaty Nr. 48 czasopisma pt. „Swoboda“ z daty Lwów dnia 7. grudnia 1930 r. do Sygn. VI. 1. Pr. 411/30 na posiedzeniu niejawnem w dniu 12. grudnia 1930 r. po wysłuchaniu zdania Prokuratora Sądu okręgowego we Lwowie postanawia: I. uznać za usprawiedliwioną dokonaną dnia 3. grudnia 1930 r. przez Prokuratora Sądu okręgowego we Lwowie konfiskatę czasopisma „Swoboda“ Nr. 48 z daty Lwów dnia 7 grudnia 1930 r. zawierającego: 1) w artykule pt. „Cikawi wyborczi zwidomłennja“ w całości, 2) w artykule pt. „Organ polśkych socjalistiw pro bez. blok“, 3) w artykule pt. „Pered i pidczas wyboriw“ znamiona ad ustęp 1) 3) występku z §. 300 uk. ad ust. 2) występku z §. 302. uk. zarządzić zniszczenie całego nakładu i wydać w myśl §. 493 pk. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowego. Zarazem wydaje się odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma nakaz, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w §. 21 ust. druk. z 17/12 1862 Nr. 6 ex 1863 tj. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 zł. II. Uchylić natomiast dokonaną dnia 3 grudnia 1930 r. przez Prokuratora Sądu okręgowego we Lwowie konfiskatę powyższego czasopisma w artykule pt. „Wyborczi wyślidy“. — Uzasadnienie: ad I. Ogłoszenie drukiem wymienionych wyżej artykułów ma na celu fałszywemi twierdzeniami poniżyć w powadze czynności urzędowe władz administracyjnych w przedmiocie przeprowadzenia względnie obliczenia wyniku wyborów na terytorjach województw wschodnich, i wywołać wrogi nastrój przeciw ugrupowaniom społecznym, co odpowiada znamionam występku z §§. 300, 302 uk. Według §§. 487, 489, 493 pk. oraz § 36, 37 ust. pras. jest powyższe postanowienie uzasadnione. — Ad II. W artykule powyższym nie można dopatrzeć się znamion jakiegokolwiek czynu karygodnego a konfiskata takiego artykułu w Nr. 259 „Diła“ postanowieniem z dnia 26/XI 1930 Pr. 373/30 została uchyloną. — Na oryginale właściwe podpisy. Za zgodność: (Pidpys neczytelnyj), starszy sekretarz.

З польського сойму.

ЗМІНА РЕГУЛЯМІНУ.

Засідання сойму було між іншим посвячене справі зміни соймового регуляміну, яку прийнято більшістю ББ в тій формі, як її ухвалено в регуляміновій комісії. Всі поправки опозиції відкинено. Від Українського Клюбу промовляв пос. д-р **Загайкевич**, який зазначив, що новий регулямін видає боротьбу праву слова. Український Клюб не має можности не лише зголошувати наглі внески, але навіть звичайні інтерпеляції. В справі видавання послів судам новий регулямін незгідний з конституцією. Повстав він зі страху, який не дає нам можности говорити того, що довкола діється. Які наслідки того, покаже будуччина.

БУДЖЕТОВА КОМІСІЯ.

Міністер фінансів Матушевський виголосив довшу промову, в якій зясував державний буджет на рік 1931/32. В дискусії над буджетом забрали голос представники опозиції. Гостро говорив пос. Руг (хлопське обєднання), який заявив, що польська демократія не піддасться погрозам і теророви уряду. Пос. Рибарський (НД) прирівнав нинішню Польщу з поліційною державою 16. і 17-го століття, коли не було контролі державної господарки і коли був сильний уряд та слабі суди. Пос. Недзялковський (ППС) порушив справу „втихомирювання" Сх. Галичини, за яку польська демократія не бере відповідальности.

Представник Українського Клюбу, пос. **М. Галущинський** в дискусії над буджетом сказав між іншим: „В часі між минулим і теперішнім соймом зайшли події, що глибоко потрясли цілим українським народом, відбиваючись голосним відгомоном у цілому світі та викликуючи відгук у кожному українському серці, де воно лише бє. Під покришкою боротьби з атаками саботажів, ведених такими одиницями або організаціями, не зважаючи на відокремлення себе від цеї акції трьома провідними українськими партіями і поширюючи ці випадки на авторство українських рук, хоча майже негайно були там діяльні інші чинники й інші мотиви, уряд кинув на українські села військово-поліційні карні експедиції, які в нечуваний спосіб знущалися над невинною людністю, нищучи її фізично і психічно, руйнуючи її людську гідність та матеріяльний і духовий дорібок цілих українських поколінь". Закінчив промову так: „Навязуючи до становища українського представництва в попередніх соймах будемо і на цій трибуні стояти на сторожі прав і гідности нашого народу. Не розпука і зневіра будуть нашими дорадниками, лише угруповання на свідомости незломної сили українського народу творча і будуюча праця буде провідною нашою думкою".

НАГЛИЙ ВНЕСОК В СПРАВІ ПАЦИФІКАЦІЇ.

Український Клюб рішив зголосити в соймі наглий внесок в справі пацифікації (втихомирювання) Сх. Галичини, гадаючи, що потрібну скількість голосів найде серед тих послів польської опозиції, які пацифікаційну акцію осудили. Тимчасом польські посли отягаються з підписанням цього внеску так, що справа відкладається аж на після свят.

СПРАВА БЕРЕСТЯ.

При кінци засідання сойму, аж коло півночи, прийшли на чергу дві важні справи, а саме наглий внесок вшехполяків в справі Берестя і наглий внесок польських соціялістів в справі випущення на волю арештованих послів. Наглість обох внесків більшість ББ відкинула.

Найблище засідання сойму відбудеться після Різдвяних Свят.

УКРАЇНСЬКІ ПОСЛИ В КОМІСІЯХ.

Президія Українського Клюбу назначила такий тимчасовий прилід послів до соймових комісій: адміністраційна: д-р Баран (і один радикал), буджетова: М. Галущинський і О. Луцький, конституційна: д-р Я. Загайкевич і д-р Біляк; рільна: О. Луцький і Г. Тершаковець; скарбова: д-р Біляк; закордонна: д-р Я. Олесницький; освітна: Великанович і М. Рудницька; охорони праці: З. Пеленський; суспільної опіки: З. Пеленський; відбудови краю: Яворський; петиційна: Великанович; регуляміниова: д-р Загайкевич; до боротьби з дорідженою: Кузик; публичних робіт: Хруцький (і радикал); промислу і торговлі: Кузик.

СЕНАТ.

На засідання сенату 17. грудня ц. р. промовляв у дискусії над зміною регуляміну сен. д-р **Макух**, який зазначив, що новий регулямін має на цілі охоронити владу перед контролею парляменту та унеможливити представникам національних меншин оборону своїх інтересів.

В справі пацифікації.

Тому, що українським послам унеможливлено зголосити внесок в справі пацифікації в соймі, Український Клюб рішив зголосити також внесок у сенаті. Цей внесок звучить: „Внесок Українського Клюбу в справі подій у звязку з переведеною пацифікацією на терені воєвідств львівського, станиславівського і тернопільського в місяцях вересні, жовтні і листопаді 1930. Високий Сенат зволить рішити: Сенат взиває уряд, щоби в найкоротшому часі розслідив факти і розміри зловживань, доконаних органами влади при нагоді переведення т. зв. пацифікації на названих теренах тих фактів, які називають залучені мотиви. Сенат взиває уряд до усталення шкід звязаних з самим актом пацифікації, до покарання винуватих, винагороди пошкодованих та до зложення сенатови звіту".

—о—

В рідній школі наша будучність.

Вся „коляда" на „Рідну Школу".

Вступаємо в ювілейний рік „Рідної Школи. В 1931 р. минає пів століття, як „Рідна Школа" несе український прапор і гуртує під ним українські маси, закладає й удержує всенародні, середні й фахові школи, захоронки, діточі садки, бурси та ріжного роду курси, виховує тисячі української дітвори й молоді на свідомих, характерних, метких і рішучих українських громадян. Все це коштує богато праці, богато гроша. Всі матеріяльні засоби черпає „Рідна Школа" з жертвенности українських народніх мас, які вже розуміють підставову вагу свого рідного виховання.

Рік 1930 відбився дуже болючо на „Рідній Школі", яка в тому році „Рідна Школа" понесла величезні шкоди й страти. Багато шкільних будинків ушкодили, а деякі (як н. пр. будинок 5-клясової школи ім. Князя Льва у Львові при вул. Крупярській ч. 15) зовсім зруйнували невідомі злочинці та понищили шкільну обстанову, шкільні прибори й шкільне приладдя. Очевидно у звязку з тими подіями виринули нові величезні й непередбачені видатки для „Рідної Школи".

Та це ані не злякає, ані не знеохотить, ані не ослабить широких народніх мас у жертвенности на „Рідну Школу". Ми не тільки мусимо власними силами відбудувати зруйноване, але поставити в ювілейному році тверді основи під дальшу розбудову та удержання нашого рідного приватного шкільництва.

Першою ударною кампанією в ювілейному році „Рідної Школи" є **традиційна „коляда" на „Рідну Школу"**. Рік-річно за дозволом і без дозволу адміністраційної влади йшла приладна збірка на „коляду" для „Рідної Школи". Цього року воєвідський уряд не уділив „Рідній Школі" дозволу на прилюдну збірку і дехто толкував собі, що тому не буде вже й „коляди" на „Рідну Школу".

Але „коляда" на „Рідну Школу" буде. Тільки ріжниця та, що замість складати на збіркові листи — кожний українець і кожна українка, кожна українська читальня, кооператива, кожна українська установа й організація, кожне братство й кожна церква перешлють **самочинно свій добровільний даток на „коляду"** чеком „Рідної Школи" чи грошевим переказом. Бо це кожному вільно зробити.

Правда, важкі часи переживаємо. Матеріяльна скрута дається всюди відчувати. Одначе як відмовимо собі курення та алькоголю, то зберемо міліони й дамо „Рідній Школі" таку тверду основу, що й „врата адові не одоліють її".

Отже гідно зазначім початок ювілею „Рідної Школи" і подбаймо всі громадно й кожне з окрема, щоби **сьогорічна вся „коляда" безумовно пішла на „Рідну Школу"**.

—о—

На Поліссі.

Обережність.

Українці є взагалі щирими і довірчивими. Є це дуже гарна прикмета, але вона нас і губить. Нашу довірчивість завсігди використовувано на нашу некористь. В міру зросту свідомости наш нарід почав що-раз більше розбиратися в тому, кому можна довіряти, а кому ні і це виходить йому на добро. На жаль та свідомість ще не всюди однакова, а довірчивість поліщуків робить з них засіб чужої політики.

Проте й на Поліссі починають розуміти шкоду, яка виходить для поліщуків з їхньої довірчивости до кожного, хто гарно говорить. Полісся також прозріває і стає обережним.

До одного поліського села заходить перед виборами представник Українського Бльоку. Його направили до свідомого селянина і ото з ним він обговорює справу виборів. Селянин слухає, киває головою і ніби погоджується, ніби ні. Видко щось йому тут невиразне. Нарешті трохи змішаний каже:

— Вибачте мені. Знаєте — тепер стільки ріжних людей ходить по селах... Я не знаю, хто ви... Покажіть свої документи...

Це, здається, таке просте, звичайне, без значіння. Чого-б тут селянинові боятися, коли говориться про зрозумілу річ, до якої він прихильний?... Проте ні. Ану-ж хтось хоче лише потягнути його за язик... а в наших часах — ріжно може бути. Оглянув „документи", але найважніщим був для нього доказ, що має перед собою справді представника „своєї" листи. Потім перевірив це ще кількома питаннями і щойно тоді став цілий до послуг.

— Це наша листа. Ми всі вже приготувались голосувати на неї і що лиш треба, ми зробимо. — І це не були порожні слова.

Такий людей Полісся ще немає богато, але їх число з кожним днем росте.

„Спізнились".

Це слово дуже погане і прикре. Навіть для нас українців, хоч ми привикли до нього, бо за часто чули на свойому віку: „спізнились", „запізно".

Таке слово довелось почути в одному селі на Поліссі перед виборами. Справа була не така дуже важна, але оте „спізнились" було справді прикре. Воно нагадувало нам, що Полісся все більше оминають чужі впливи, бо ми — „спізнюємось".

А було це так: До одного поліського села зайшов представник Українського Бльоку підписати листу кандидатів. Зайшов до свідомої людини, а тут вислухали його і сказали: „спізнились".

У тому селі вже перед двома днями був б. посол з Сель-робу Ч. і зібрав підписи на дику листу якогось „Селянського Бльоку". Але не в тому річ. Селяне чули, що десь там далеко — в Галичині, у Львові, зговорюються українці, щоби до виборів іти разом. Чули і раділи і з дня на день чекали певнішої вістки, щоби й собі піти разом. Ждали, кажуть, і жданки поїли. Ніхто до них не приїздив і вістки ніякої не присилав. Не знали, що діється і що робити. А ту приїздже б. посол Ч. Завелись вони на ньому, але все-ж таки він українець, а ще як по свойому представив їх, що нічого з одного українського бльоку не вийшло, то вони й підписали йому листу.

Представник Українського Бльоку пояснив їм цілу справу.

— Так, ми знаємо і всі є за одним бльоком і будемо голосувати за ним, але вже не можемо зняти своїх підписів. — Одинка тепер старається їх зняти, то що про нас подумають люде? — А чому ви скоріще не приїхали, не було цього?

Це був гіркий докір, а найважніще, що не було що на нього відповісти. Що клопотів богато в Галичині, на Волині? Але-ж відомо, що на Поліссі нема кому занятися справою, нема людей по містах, нема ніякої організації. Того мало, що є гарні села і подекуди дуже гарні свідомі селяне. Село без проводу здане на чужу ласку й неласку. Чи не тому в 1922-ому році Полісся в одній окрузі вибрало аж трьох польських соціялістів і одного визволенця, що ми спізнились? Чи не тому в 1928-ому році з Полісся вийшло аж двох лівих і один правий сельроб, один москаль і 6 поляків? Чи не тому тепер всі 10 мандатів забрала там одинка?...

А Полісся рветься до свого. Коли йшла боротьба за свою школу, Полісся не відставало. Коли створилась можливість відкривати читальні Просвіти, вони почали появлятись на всіх великих просторах Полісся. Звідтіль чуємо про процеси за приватне навчання дітей. Але — Полісся справді має мало своїх сил, а головно — не має проводу і його праця й боротьба йому не під силу.

Полісcю треба помочи. І ми можемо ту поміч Поліссю дати. Треба лише, щоби в першу чергу між нами самими не було ніяких непорозумінь. Тоді ми будемо силою, яка буде мати свой вплив і на Полісся.

—о—

Як було в Берестю.

Інтерпеляція польських опозиційних партій в справі Берестя.

Львівська „Ґазета Поранна“ з 18. ц. м. подала точний зміст інтерпеляції, внесеної на соймовому засіданню 16. ц. м. Союзом селянських послів, Клюбу народово-робітничої партії і ППС. Подаємо її дословно за згаданою газетою:

До Пана Голови Ради міністрів у справі арештування б. послів, поміщення їх у військовій вязниці в Берестї та поведінки з ними всупереч не тільки обовязуючим законним приписам, але також всупереч почуттю чести і людської гідности.

На вступі інтерпелянти стверджують факт арештування цілого ряду б. послів, яких імена наводять азбучно в числі 19. Описують докладно спосіб арештування пос. Ліберманa і так представляють побут арештованих у берестейській вязниці:

„Введено загострений військовий правильник, якого не стосують навіть супроти дезертирів. За якийнебудь промах проти правильника накладали нелюдяні дисциплінарні кари: темницю, куди вкидали поодиноких арештованих окремо, тверде ложе, вреші піст, підчас якого передавали тільки трохи хліба та теплу солену воду. Менш-більше раз на тиждень переводили серед арештованих постійні ревізії, хоча вони не мали змоги порозуміватися зі світом ні між собою. Ревізії, які переводили в ночі, були тільки одним із способів підкопування духа та фізичного знущання над арештованими. Для ревізії виводили арештованих до окремих кімнат. Розбиралися вони до нага і мусіли стояти босими ногами на зимній долівці. Одначе вершком усього були вирафіновані знущання фізичні і моральні над арештованими.

В ночі з 9. на 10. жовтня ключник випровадив б. пос. Попеля до канцелярії, за якою була темна пуста саля. У дверях стояв капітан департаменту узброєння мін-ства військ. справ. Коли Попель на приказ капітана увійшов на поріг темної кімнати, його вхопило кілька рук. Один жандарм вхопив його за голову, другий за ноги під коліна і в цей спосіб кинули його на столець. На потилицю закинули йому мокру плахту, а коли він крикнув: „Бійтеся Бога“, дістав перший удар залізним приладом, правдоподібно „штемплем“ від кріса, і почув: „То за Сікорського, то за Жимерського“. — Таких ударів Попель одержав щонайменше 30. В часі биття зімлів. Капітан, що товаришив тій екзикуції, сказав до скатованого: „Тішся, що так мало“.

Скатованого Попеля, подаючи з рук до рук, введено з кільканацяти степенів до келії в льоху, де його перетримано протягом кількох днів. В подібний спосіб побито й послів Баґінського і Корфантого. Жандарми потурбували крім того Путека і Барліцького, побили у варварський спосіб по лиці б. посла Когута й інших.

В часі биття пускали в рух мотор для витягання води, щоби його голос заглушив зойки катованих. Дійшло до того, що як тільки мотор зачинав гудіти, се було ознакою для увязнених, що когось з них піддають знову тортурам. Поруч тих фізичних тортур арештовані переходили інші тортури духові. Вони були під постійним жахом смерти. Супроти д-ра Праґера полк. Бернацький заявив: „Ви образили мого шефа, то так, якби ви образили мене самого; я міг би казати вас тут під стіною розстріляти, і ніхто не сказав би мені слова“. А супроти д-ра Ліберманa полк. Бернацький сказав: „Усі арештовані залежать від приказу марш. Пілсудського; тільки приказ марш. Пілсудського буде рішати про їх долю“.

Один зі старшин, незнаний з назвища, заявив супроти д-ра Лібермана: „Доля арештованих залежить виключно від рішення марш. Пілсудського. Коли він скаже їх убити, то вони їх убють, коли скаже їх поробити каліками, то вони поробять їх каліками“. Полк. Бернацький заявив послови Барліцькому: „Ви так зганьбили марш. Пілсудського, що не маєте що рахувати на суд. Право є правом всюди, але ви зганьбили маршалка занадто“.

Щоби в увязнених підтримати свідомість цеї погрози, роблено від часу до часу удавані екзекуції. І так з початком жовтня до келії, в якій сиділи д-р Ліберман і Попель, увійшов офіцер, даючи наказ: вбрати плащі і казав їм іти за собою! На запит Попеля, чи можуть забрати зі собою хліб, офіцер відповів: „Більше вже його не будете потребувати“, по чім виконав відповідний рух рукою. Обох вязнів переведено до келії на долині, в якій відбувалися ревізії. Келія була пуста, сінники з ліжок витягнені, а на підлозі була розкинена солома. Приведені туди Ліберман і Попель були переконані, що чекають на виконання екзекуції. По хвилі почули зі сусідньої келії рух і крик, а потім голос: „Обернутись до стіни“ і двократний сухий тріск, якби два вистріли. У найбільшому, смертельному зденервуванні чекали тепер на свою черґу. По довшому часі почали повільно відчиняти келію, до якої ввійшли три особи з офіцером. Скінчилося тільки на ревізії.

Наслідком вище описаного безправного арештування вязнених, наслідком безправного піддання їх як цивільних осіб військовій дисципліні, наслідком вище описаного їх трактування у цій тюрмі та нелюдського знущання над ними, накінець наслідком уживання до цього офіцерів польської армії, тодішний уряд нарушив не тільки обовязуюче право, але й потоптав честь і гідність Польської Держави.

З уваги на те підписані запитують, що п. премієр задумує зробити, щоби винних притягнути до відповідальности і вимірити заслужену кару та які кроки задумує поробити, щоби на будуче оминути подібного знасилування права супроти громадян держави“.

На попередньому засіданню сойму зголосили були в тій самій справі наглий внесок також ендеки (вшехполяки).

Святкуймо без алькоголю!

Замість алькогольних напитків з нагоди Празника Різдва Христового на святочному столі кожної хати й кожного українського Товариства та забавового комітету красується артистично виконана карта „Рідної Школи“, звільняюча від алькогольних напитків. Такі карти можна набути за попереднім зложенням датку (бодай 2 зл.) в Кружку або Головній Управі „Рідної Школи“ у Львові, Ринок ч. 10.

—o—

Англійці про нашу справу.

52 англійські посли з партії праці підписали недавно письмо до Союзу Народів, що взиває секретаря Союзу предложити Раді Союзу справу пацифікаційної акції у Східній Галичині.

Як повідомляють польські газети, дня 17. грудня ц. р. посол Кенворті спитав у звязку з тим в англійському парляменті міністра заграничних справ Ґендерзона, яке є становище уряду в цій справі.

Міністер відповів: Я дістав відписи заяви і розглянув її докладно. Не можу робити ніяких загальних уваг польському урядови в справі звільнення політичних вязнів, бо не маю достаточної основи мішатися у внутрішні справи іншої держави. Щодо справи української меншости в Польщі, то письмо предложено ґенеральному секретареві Союзу Народів, де воно разом з увагами польського уряду буде докладно розглянене. Думаю, що замітки польського уряду будуть прислані в пору та можна буде занятися цею справою на найблищій сесії Ради Союзу, значить, в січні 1932 р.

—o—

Політичні процеси.

Перед трибуналом присяжних суддів у Самборі відбулася 17. грудня ц. р. розправа проти б. українського посла д-ра Івана **Блажкевича,** адвоката з Дрогобича, за злочин державної зради, якої він мав допуститися в промовах, виголошених на вічах в Опаці і Підбужу. Від цього оскарження його увільнили, а зате засудили за інші проступки на 6 місяців вязниці, враховуючи до кари 2 місяці слідчої вязниці та завішуючи решту кари на 5 років.

Перед тим самим судом відбулася 18. грудня ц. р. розправа проти б. сенатора о. Юл. **Татомира,** обвинуваченого за головну зраду, нарушення публичного спокою, зневагу урядовця і т. п. Засуджено його на кару 6-місячної вязниці, враховуючи йому слідчий арешт та відкладаючи виконання кари на 5 літ. Трибунал приняв за основу цього виміру кари бездоганний спосіб дотеперішнього життя та його духовний стан.

Обох засуджених випущено на волю.

—o—

Професори польських університетів

в справі Берестя.

В польських газетах появився відкритий лист 44 професорів краківського університету до посла з ББ, проф. Кшижановського, якому ставлять перед очи все те, що виробляли з арештованими б. послами в Берестю, і пишуть між іншим таке:

„Ці факти мусимо признати ганьбою 22-го століття, мусимо осудити їх зі становища людськости і оцінити як важку кривду, зроблену Польщі. Берестя ганьбить імя Польщі в Европі. Берестя вводить розклад і гниль в життя Польщі. Віримо, що ви як чоловік і Поляк громадянин погодитеся з тією думкою. Ми переконані, що ви зробите все, що є тільки у вашій силі, щоби направити кривду, покарати винуватих і зробити так, щоб подібні випадки в Польщі більше не повторилися“.

Проф. Кшижановський відповів досить хитро, що справа повинна бути розслiджена, а винуватих, якщо їх докажуть вину, треба покарати.

В тій самій справі має появитися ще письмо від професорів познанського університету та від польських письменників.

—o—

На відпочинку.

Марш. Пілсудський покинув, як відомо Польщу і поїхав на відпочинок на остров Мадейру серед Атлантійського океану. Остров Мадейра має дуже лагідне підсоння і визначається великою красою природи. Знаний з винограду, з якого виробляють славне на весь світ вино. Живе на ньому коло 200.000 мешканців.

Конституція чи декрет з 1806 р.

Кооператива „Народній Дім“ в Городенці просила місцевий суд оцінити шкоди, заподіяні їй в часі відомих подій. В судовій ухвалі сказано так: „Відкидається це домагання тому, що є політичною демонстрацією проти адміністраційно-поліційної влади“.

Проти цеї ухвали вніс „Народній Дім“ рекурс до окружного суду в Коломиї. І цей суд відкинув домагання української кооперативи, яку заступав адвокат д-р Б. Окуневський. Своє рішення окружний суд пояснює тим, що вправді на основі польської конституції кождий горожанин має право до винагородження шкоди, яку зробили йому чинники державної влади, однак нема окремого закона, який означує близше цю справу. Зате обовязує цісарський декрет з 14. березня 1806 р., який не позволяє потягати державного службовця перед цивільний суд в такий випадках. В цій справі ходить, щоби забезпечити доказ з причини школи заподіяної поліцією всупереч службовим обовязкам, а що скарга проти поліції є недопускальна, то й недопускальне є забезпечення доказу, якого домагається кооператива.

—o—

Православний рух на Лемківщині.

До староства в Грибові вплинуло знову кілька тисяч заяв від місцевих селян греко-католиків, що переступають на православний обряд. Православний рух у грибівському повіті триває вже від давна так, що греко-католицька церква має своїх вірних тільки у чотирьох громадах.

По широкому світі.

ФАЛЬШУЮТЬ ВЛАСНІ ГРОШІ. Більшовики фальшують, як відомо, масово гроші інших держав. Тепер виявилось, що фальшують свої власні гроші. Кождий банкнот має своє число. Стверджено, що державна більшовицька друкарня випускає під тим самим числом не один банкнот, але більше. Таким чином більшовицький уряд хоче закрити перед світом, що друкують надмірне число паперових грошей та обезціннюють власну валюту.

НІМЕЦЬКИЙ УРЯД передав генеральному секретареви Союзу Народів письмо, звернене проти Польщі. Письмо обвинувачує польську владу, що допускалась виборчих зловживань на шкоду німецької меншости на Поморю і в Познанщині.

РЕВОЛЮЦІЇ В АМЕРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВАХ не переводяться.. Минулого тижня вибухло повстання в малій республиці Ґватемалі, звернене проти президента держави Пальми. У вуличних боях згинуло 60 осіб, між ними військовий міністер ген. Мавро де Леон. В останніх днях вибухла революція в республиці Венецуелі. Повстанці заняли місто Лябатер і спалили ратуш.

АМЕРИКАНСЬКІ БАНКИ банкротують, викликуючи велике занепокоєння серед населення. В часі одного тижня збанкротувало 84 банки а в часі пів року 600 банків. Публика кинулася до кас, щоби відобрати свої ощадности, але вже було за пізно. Люди потратили маєтки на сотки міліонів. Причиною цих банкроцтв є нездорова спекуляція і велика грошева скрута, якої Америка не знає від кількадесятьох літ.

—o—

ЧИТАЧАМ „СВОБОДИ".

З нинішним числом „Свободи" одержують наші читачі почтові чеки на висилку передплати. Надіємось, що не буде такого передплатника, котрий не сповнив би свого обовязку супроти нашого видавництва. Хто тільки дістає „Свободу", не повинен отягатись з висилкою передплати на дальший піврік, а якщо залягаєте за минуле, обовязані вирівнати також всю залеглість. Нехай не пропаде ніодин залучений чек! Відновляйте дальшу передплату! Приєднуйте нових передплатників!

Видавництво „Свободи".

—o—

Доля берестейських вязнів.

До суботи, 13. грудня ц. р. перебували всі арештовані б. українські посли, що сиділи до недавна в Берестю, у львівській слідчій тюрмі при вул. Казимирівській (у т. зв. Бриґідках). На днях вивезли з тієї тюрми б. пос. Палієва до тюрми коломийської, б. посл. Когута до станиславівської а б. посл. Вислоцького до золочівської. В Бриґідках осталиб таким чином з бувших берестейських вязнів тільки б. посли В. Целевич та Ів. Ліщинський.

—o—

НОВИНКИ.

— **Розвязання „Пласту" в Золочеві.** Золочівське старосто розвязало тамошний „Пласт" і арештувало Зеновію Боровицьку, окінчену ґімназистку.

— **Нові українські кооперативи.** До Ревізійного Союзу Українських Кооператив у Львові принято в останніх часах в члени 32 нові українські кооперативи з ріжних повітів краю.

— **Громада Татарів.** Розпорядком міністерства внутрішних справ присілок Татарів вилучено з громади Микуличин пов. Надвірна й утворено окрему громаду зі самостійним громадським урядом. Цей розпорядок входить в життя від 1. квітня 1931 р.

— **Вийшов на волю.** Із вязниці у Вронках на Познанщині випущено на волю д-ра Волод. Бемка, адвоката в Бережанах, тому що не могли доказати йому ніякої вини.

— **На два роки вязниці** засудили в Радомі б. посла Доброха (з хлопської партії) за те, що підбурював на вічу не платити податків, не служити при війську і т. п.

— **Змучилися.** Комендант кріпосної вязниці в Берестю, полк. Бернацкі, якого ніколи не забудуть увязнені там посли, дістав довшу відпустку для відпочинку і виїхав за границю. Виїхали також инші офіцири, що були заняті в тій вязниці.

— **Що тепер найцікавіще?** Яке велике враження зробила берестейська справа, доказує факт з одної варшавської школи. Дирекція школи повідомила учеників, що на свята можуть, як звичайно, дістати знижені залізничі білети. Ученики в поданиях зазначили, що хочуть їхати до Берестя над Бугом.

— **Поізд наїхав на автобус.** Коло Волковиск наїхав поїзд на автобус і розбив його. Девять пасажирів покалічило тяжко а кільканайцять легко. Між тяжко раненими є Петро Жук, секретар окружного суду в Гродні, якому роздавило груди й видерло одно око.

— **Ще одна жертва.** У Львові помер 14. грудня ц. р. Михайло Кіцера, 30-літній господар з Коцурова пов. Бібрка наслідком відомих подій. Не помогла тяжка операція, переведена в одній львівській санаторія. Покійний, тип інтеліґентного селянина (скінчив 4 кл. ґімназії), був одним з кращих освітних робітників у Бобреччині. Був головою читальні „Просвіти" в Коцурові і працював також в інших товариствах свого села.

— **Літак замерз.** Коло Кеніґсберґу (у Східних Прусах) замерз літак, що у висоті 7 кільометрів робив наукові поміри. Хоч керма, покрита ледом, перестала рухатись, літак спустився ще до 700 метрів і звідси впав на землю. Дві особи згинули на місци.

— **Ограбили потяг.** До товарового потягу, що їхав з Підзамча на головний дворець у Львові, вдерлися в ночи коло Клепарова злодії й викинули три белі матерій та одну белю убрань. Опісля завантажили добичею сани і втікли до міста.

— **Вже сільським касам не дають спокою.** До громадського уряду в Кобиловолоках пов. Теребовля вломилися злодії й вкрали залізну касу з готівкою 843 зл. Поліція знайшла касу, закопану в землі недалеко уряду.

— **Де краще граблять.** У Вольбромі коло Келец невідомі напасники напали на почтовий віз і зрабували пакет, в якому було 16 тисяч золотих. Грабіжники пропали без сліду.

— **Ось і провина.** У Варшаві арештовано майора Кубалю, відомого з того, що брав участь у невдатному леті крізь Атлянтійський океан. Арештували його за те, що критикував гостро стан польського летунства.

— **Селянин убив лікаря.** До лікаря д-ра Теодора Блявера в Комарні пов. Рудки зголосився господар з Хишевич, Бунаш. Коли лікар писав для нього рецепту, Бунаш добув з кобелі сокиру і двома ударами в голову положив лікаря трупом. Арештований подав за причину вбивства, що д-р Блявер кепським лїченням причинився до смерти його жінки.

— **Ограбив трупа.** 26-літний Дмитро Яблонський в Рикові пов. Золочів розкопав в ночи гріб Василя Островського, похованого тому шість тижнів, отворив трумну, запалив солому на лици трупа і вирвав йому 6 золотих зубів вартости 400 зл. Його арештовано.

— **За дівчину.** В селі Дорожеві пов. Самбір побилися парубки, наслідком чого згинув 28-літний Іван Оґар. Арештовано вбиників: 19-літного Андрія Фіщака і 21-літного Мих. Мисишина. Бійка почалась за дівчину.

— **Вовки.** В дисеенському повіті появилося багато вовків, що прийшли з надграничних лісів. Нападають на села і нищать худобу. Люди палять вогні і вартують по ночах. На дорозі з Оран до Опельник селяни, що рубають ліс, знайшли в снігу роздерте тіло 12-літного хлопця, Витовта Юревича. Його напали вовки і зажерли.

—**Напасть на залізничій дорозі.** У варшавськім апеляційнім суді скінчився цікавий процес, що тягнувся 6 літ. В маю 1924 р. їхав залізницею господар Ян Сколімовський з якимсь купцем жидом. В переділі, в якім вони їхали, була збита шиба. Кондуктор зажадав від Сколімовського заплати 5 зл. 50 с., а що він, не почуваючись до вини, не хотів заплатити, кондуктор висадив його на найблицій стації, де списано з ним протокол. Опісля прокураторія заскаржила селянина за ті 5 зл. 50 с. і справа переходила ріжні суди. Списано багато паперу, нароблено багато коштів, аж вкінци апеляційний суд відкинув домагання прокураторії. Що більше, суд признав селянинови з державного скарбу зворот коштів у сумі 60 зл.

—o—

Ціни у Львові.

Збіже. Пшениця двірська 25.50—26; збірна 23.50—24; жито 18.50—19; ячмінь 17.25—17.75; овес 20.50—21; кукурудза 23—24; гречка 26—27; лен 50—51; сіно прасоване 9—10; солома 7—8.

Гроші. Доляр амер. 8.88; канад. 8.82; чеська корона 0.26.

Набіл. Маслосоюз платив 20. ц. м. кооперативам: масло експортове солене 3.30; бльокове несолене 5.30; молоко 0.29, сметана 1.50, копа яєць 11.20, мід 3.

Худоба. Корови 0.90—1.25; воли товсті 1—1.25; ялівки 1.20—1.35; телята 0.75—1; свині 1.30—1.40; за 1 кг. живої ваги.

—o—

Ювілейний календар „Рідної Школи".

З нагоди свого 50-літнього ювілею, який обходить „Рідна Школа" в 1931 р., видало це Товариство свій стінний календар. Він прикрашений вінетою проф. Будманюка, яка дуже влучно зображує ідею „Рідної Школи". Зі слідуючим числом вишлемо його нашим Передплатникам і Читачам враз із чеками „Рідної Школи". Цей календар повинен окрашувати кожну українську хату, а кожна українська родина повинна використати долучений чек відповідно до своєї спроможности. Для читачів, що купують часопис по крамницях у Львові, календаря не долучується. Його можна набути в українських книгарнях.

—o—

ДОПИСИ.

ЗБОЇСКА, пов. ЛЬВІВ. **Розвязання читальні „Просвіти".** Дня 18. м. м. розпорядком воєвідства розвязано місцеву читальню „Просвіти". За причину подано те, що члени читальні підложили самі бомбу під читальняний будинок та що при ревізії в голови читальні найдено нібито військовий вибуховий матеріял. Читальня істнувала 25 літ і причинилась багато до культурно-освітного піднесення села. На жаль знайшлося кілька одиниць, які разом з начальником громади Кост. Герчуком вдоволені із закриття читальні, бо думають, що цим способом дістануть в свої руки домівку і майно товариства, щоби покористуватися ним для своїх цілей.

ЛОШНІВ, пов. ТЕРЕБОВЛЯ. **Дивна знахідка.** Дня 9. грудня ц. р. місцевий господар Петро Ганчар в часі молочення збіжа знайшов кріс російського типу. Кріс був заладований одним набоєм. Ганчар зголосив це на поліційнім постерунку і просив команданта, щоби прийшов і забрав собі цю знахідку. Командант не хотів спершу йти, але згодом надумався і пішов з громадським поліціянтом та забрав кріс. На запит Ганчаря, що тепер буде: чи він буде караний, командант відповів, що нехай на тім справа скінчиться. Те саме сказав Ганчарови секретар староства. Кріс найдено в тому місци, де ще 18. жовтня ц. р. в часі ревізії поліція шукала за зброєю. Але тоді нічого не знайшли.

ОГОЛОШЕННЯ.

—o—

Видає С-ка „Діло", зар. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — З друкарні Вид Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.